

Når der er musik i luften

- i musik handler det ikke om at komme først men om at følges ad

Interview med Inger Ubbesen

af Erik Lyhne

CV:

Inger Ubbesen, f. 1951 i Fjaltring

Læreruddannet i 1977 på Århus Seminarium.

Folkeskolelærer: Lystrup Skolen, Pindstrup Skole og Lisbjerg Skole
1977 – 2003.

Kursusgiver, konsulent og skribent i mange sammenhænge siden
1995

Lektor VIAUC, Læreruddannelsen i Århus fra 2003.

Cand. pæd. i musik 2004 og Cand. pæd. pæd. 2008.

Udvalgte udgivelser: Rakethelikopteren, Lær med Leonardo og Musik
i luften 1 og 2. Alle udgivelser på Dansk Sang.

Var der musik omkring dig i barndommen?

Musikken har altid været en stor del af mit liv, fra jeg var helt lille. Sange og salmer er en stor del af den musikalske bagage, jeg har med hjemmefra samt popmusik fra radioen. Min far var kordegn, og skulle indimellem lære sig en ny salme, og min mor var godt hjemme i højskolesangbogen, så der blev sunget en hel del. Når vi var ude at køre, sang min mor tit en af alle de mange sange, hun kunne udenad. Vi sang rundesang, mens vi kørte og skiftedes til at finde på sange, vi holdt af. Det er en tradition, jeg har forsøgt at videreført med mine børn.

Da jeg kom i skole, havde vi ikke musik. Det hed sang dengang. Vi sang tit. Det var bibelhistoriske sange, årstidssange, fædrelandssange mv. Vores sanglærer havde et lille kor med os, hvor vi skulle synge i kirken til højtider. I realskolen i Bøvlingbjerg arrangerede vores lærere kammeratskabsaftner for os. Her mødtes vi og optrådte og sang for hinanden. Vi havde bl.a. et lille kor. Jeg husker, at det gav en meget stærk og god fornemmelse af samhørighed.

Hvad inspirerede dig til at blive skolelærer?

Begge mine forældre var lærere. Jeg identificerede mig med skolelivet, helt fra jeg var lille. Jeg havde et ønske om at være med til at bygge verden op og præge den gennem arbejdet som lærer.

Jeg gik på Århus Seminarium, og her valgte jeg i første omgang ikke musik på linje. Jeg havde været lærervikar inden seminariet, og mine oplevelser med musiktimerne var ikke så gode. Det var alt for besværligt at være musiklærer, så jeg valgte engelsk i stedet for. Det havde jeg dog ikke i mere end 14 dage, så skiftede jeg til musik.

På seminariet mødte jeg sammenspil på instrumenter for første gang. Det var en stor oplevelse for mig, en helt ny dør der åbnede sig for mig, til musikens verden. Det var sammenspil på trommer, bas mv. Vi spillede rock, som egentlig aldrig havde draget mig, men fordi jeg selv kunne være aktivt udøvende, tog jeg musikken ind på en helt anden måde end, hvis jeg bare skulle have lyttet til den.

fra et kursus, hvor jeg spillede trommer. Det var ligesom, at min egen organisme blev ophævet, og min fysiske krop svævede rundt i lyd. Det glemmer jeg aldrig. På den måde sætter musikken spor. Det er lidt anderledes, når man er i lærerrollen, for så har man ansvaret for at give børnene den musikalske oplevelse af at "smelte sammen", som en hel organisme i musikken. Det sker ikke i hver time, men man husker på det, når det sker. Det tror jeg også, at børnene gør.

Du har været folkeskolelærer i mange år. Hvordan var din start?

Jeg husker, at jeg til ansættelsessamtalen på Lystrup Skole, blev spurgt om, hvordan jeg havde det med konkurrence? Mit svar var, at jeg var musiklærer og i musik var det så heldigt, at det ikke handler om at komme først men om at følges ad. Det er kendetegnende for musikundervisningen, at det handler om samarbejde og om at passe på hinanden. Jeg var med til at bygge en musikkultur op på skolen. Vi lavede sammenspil og lavede forårskoncerter. Hver klasse skulle optræde med et nummer. Vi lavede også kor og musicals. Jeg var lige uddannet fra seminariet og kom med en masse friske ideer. Dem brugte jeg flittigt samtidig med, at jeg fandt på nye og fik andre indfaldsvinkler til muskarbejdet.

Hvad får børnene ud af at arbejde med musicals?

Jeg husker, vi lavede "Kalle Kodreng", hvor der var en dreng med fra børnehaveklassen, som havde det lidt svært. Men han fandt en plads i musicalarbejdet. "Hvor snart skal vi lave Kalle Kodreng igen" spurgte han hver gang, vi mødtes på gangen. Han kunne synge og fik en anden plads i det musikalske arbejde, end han ellers havde. Musikken kan være et sted, hvor man får øje på de kvaliteter og de kompetencer, som det enkelte barn har, og som ikke bliver set andre steder. Det er vigtigt for alle mennesker at blive set, hørt og mødt, og det er min overbevisning, at arbejdsformerne i de æstetiske fag rummer særlige muligheder for at børnene kan udtrykke sig, og derfor blive set og mødt på andre måder.

Her kan man arbejde med ord, billeder og bevægelser og på den måde anvende mange sprogformer i arbejdet med børnene. Vi kender til disse udtryksformer alle sammen, men i vores fornuftstyrede og rationelle voksenverden skubber vi dem væk og orienterer os meget mere efter, hvad omverden forventer af os. Vi lader den ydre verdens krav styre os alt for meget. I de æstetiske fag kan man øve sig i at mærke efter sit eget indre – sine følelser og fornemmelser. Der skal være balance mellem de ydre krav og "den indre stemme". Jeg er sikker på, at man derigennem bliver et mere helt menneske og i sidste ende får et lykkeligere liv. Derfor skal vi have plads til de æstetiske rum i skolen. Det er vitaminer og forudsætninger for at kunne komme videre på mange planer. Børn kan ikke selv formulere dette, og det kan såmænd også være svært for voksne. Men som voksne har vi ansvaret for at skabe rum, hvor børnene får disse oplevelser.

Hvilken udvikling har du gennemgået i den periode du har været lærer?

De første år styrede jeg meget. Jeg var "direktøren". Siden er jeg blevet mere optaget af, at børn selv skal skabe noget, fordi det er når man selv er kreativ, at man lærer mest.

Jeg har lagt mere og mere vægt på, at opøve børnene i selv at kunne arbejde i forskellige musikalske rum. Lidt som i andre fag, hvor der er selvstændige gruppearbejder. Den arbejdsform har jeg forsøgt at få ind i musikundervisningen.

Formålet er helt klart, at børnene skal lære at bære det musikalske arbejde videre selv. De skal selv være med til at tage ansvaret. Hvis børnene kun beskæftiger sig med musikken som et fag, hvor de kun gør det de får besked på. Hvad lærer de så af det? Så er de ikke med til selv at eksperimentere og skabe rum for deres egne ideer kan udvikles i tilstrækkelig grad.

For at finde ud af hvordan jeg skulle gøre det, prøvede jeg mange ting. Noget gik godt og andet mislykkedes, men efterhånden fik jeg udviklet nogle gode arbejdsformer.

Jeg husker f.eks. en forårskoncert, hvor børnene skulle opføre en spørgelsessang. Her havde de lavet nogle vanvittige lyde som en del af sangen. Det var grænseoverskridende for mig i forhold til den pænhed, der plejede at præge forårskoncerten.

Hvordan finder man børnenes udtryk i musikken?

Da jeg kom på Lisbjerg Skole omkring år 2000, var jeg med i et kompositionsprojekt sammen med Butch Lazy. Jeg synes forløbet var lidt pinligt, for børnene opførte sig ikke ordentlig, og jeg synes heller ikke, det var ordentlig, det de lavede.

Jeg talte med Butch Lazy om det efterfølgende. Han var lodret uenig i min opfattelse af forløbet. Det handlede for ham om, at børnene skulle være ærlige i deres udtryk. For mig var det en bemærkning, der bed sig fast. Jeg er vendt tilbage til den mange gange senere. Det jeg lærte i det sekund var, at det handler om er at gå efter ærligheden og det ærlige udtryk. Men samtidig også hvor svært, det er at finde det udtryk i musikken.

Man skal arbejde meget med at turde være sig selv, og man når længst ud til børnene, når man tør

være sig selv. Det rum, hvor man både anerkender hinanden og samtidig viser, hvem man selv er, er helt klart det undervisningsrum, hvor man selv og børnene vokser. Man giver plads for hinanden. Det er ikke kun noget, man kan gøre i skolen, men hele livet igennem.

Hvad betyder disse processer for børnene?

Jeg har mange billeder at kigge tilbage på efterhånden. Der var f.eks. en 8. klasse, der havde et tema om menneskerettigheder. Eleverne lavede digte og skulle iscenesætte dem til musik, enten selvkomponeret eller med CD ledsagelse. Den oplevelse eleverne fik af at læse deres digte op var noget, der gav gåsehud. Det står som en uforglemmelig oplevelse både for mig og eleverne. Senere, da jeg skulle tage afsked med dem i 9. klasse, talte vi om, hvad der havde haft betydning for dem gennem skoletiden. Alle sagde samstemmende, at det at lave musicals og projekter, var noget de altid ville huske på.

Et andet billede er fra et projekt i en 5. klasse. Her var der en dreng, der havde ualmindelig svært ved at sidde stille. Han fik en kazoo, som vi spillede på.

Først som call-response og efterhånden fandt han selv på. I forestillingen var han fuldstændig opslugt af kazoo'en. Han fik en stjernestund på den måde. Det, at en dreng bliver set i en proces på den måde, kan han bruge i andre sammenhænge. Det er vigtigere en nogensinde, at skolen er i stand til at skabe sådanne rum, hvor både det enkelte barn og alle kan være og udvikle sig trygt. Det er et fundamentalt menneskeligt behov. Musikfaget er en rigtig god platform for disse processer.

Det er ikke kun eleverne, der får noget ud af disse processer. Det at arbejde sammen om at skabe en musical med andre kolleger, giver en fælles oplevelse, som kan bruge i mange andre sammenhænge. Det at være lærer er så meget sjovere og så meget mere givtigt, når man arbejder sammen.

Du har udgivet mange musikbøger. Hvordan kom du i gang med det?

Den første bog, jeg fik udgivet var "Rakethelikopteren". Det var faktisk min eksamensopgave fra seminariet, som jeg arbejdede videre på. Den blev meget godt modtaget. Senere har andre kolleger spurgt, om de ikke måtte få indblik i den måde, jeg underviste i musik på.

Når jeg tænker tilbage, har jeg brugt forholdsvis mere tid på at organisere min musikundervisning end undervisning i de andre fag, jeg har undervist i. I musikfaget er der lyd på hele tiden. Man kan høre, hvad der bliver lavet, i modsætning til andre fag, hvor man sidder stille med sit arbejde. Det bliver synligt og 'hørbart', hvad der sker i processerne. Der var f.eks. engang en tredje klasse, der skulle improvisere til en grundpuls, som jeg lavede. Da vi kom til en af drengene bad han mig om at stoppe: *Hold lige op med det der, for det forstyrrer det, jeg skal til at lave nu.* Jeg holdt selvfølgelig op, og fandt ud af, at jeg skulle arbejde på en anden indfaldsvinkel i forhold til ham, så han kunne forstå opgaven. Sådanne overvejelser har jeg prøvet at bearbejde i mine udgivelser. På den måde kom jeg også til at afholde kurser. Man kan sige, at kursusvirksomheden gik hånd i hånd med udgivelserne.

Hvordan kom du til at arbejde med Leonardo Da Vinci?

Ved en tilfældighed stødte jeg ind i Michael Gelbs bog *Lær at tænke som Leonardo da Vinci*. Den er bygget op over syv principper med henblik på personlig udvikling, og da jeg havde læst noget mere om disse principper, blev jeg tændt. Det kunne bruges i skolen.

Jeg har formuleret principperne som opfordringer, for det gør den lærende til aktør i sin egen udviklings- eller læringsproces.

1. Vær nysgerrig
2. Vov at fejle og lær af dine fejl
3. Dyrk og brug din krop
4. Dyrk og brug dine sanser
5. Øv dig i at udholde usikkerhed, paradokser og ambivalens
6. Søg kunsten i videnskaben og videnskaben i kunsten
7. Forstå at alting hænger sammen (kaos og systemteori)

Principperne danner tilsammen en ramme, der indkredser meget af det der er væsentligt for et godt læringsmiljø. Her er mange aspekter af kreativitet, og det kropslige og sansemæssige fokus peger ind i æstetiske læreprocesser. Kombinationen af kunsten og videnskaben peger på, at vi skal anerkende de forskellige vidensformer som ligeværdige. Det 6. princip udfordrer og udvikler en væsentlig kompetence i forhold til at leve i en senmoderne, flerkulturel tid med mange 'sandheder'.

Det kan man alt sammen læse mere om i min bog.

Jeg er særlig optaget af kreativitet, og det er min opfattelse, at mange forbinder kreativitet med 'bongotrommer og fingermaling'. Det er uretfærdigt overfor kreativitetsbegrebet. Med de syv Leonardo Da Vinci principper, så jeg en måde at medtænke kreativiteten som en læringsfaktor sammen med de æstetiske fag. En af dimensionerne er at sammentænke kunst og videnskab. Normalt er det to uadskillelige størrelser, men det var det ikke for Leonardo Da Vinci. Det er smeltet sammen i hans måde at tænke på. I vores verden er fagene delt op og fungerer hver for sig. Jeg synes, at vi er gået for vidt i denne opdeling og adskillelse. Vi kunne have glæde af den sammentænkning som Leonardo Da Vinci står for. At man lærer at opfatte med alle sine sanser.

Hvad er din drømmeskole?

Min drømmeskole er inspireret af Leonardo Da Vincis principper. Men der skal også noget mere til, nemlig en politisk ansvarlighed overfor både hinanden og verden. En skole hvor de æstetiske, naturvidenskabelige og humanistiske fag fungerer sammen i ligeværdighed. Leonardo Da Vinci principperne inddrager også tvetydighed, nysgerrighed, undren, udholdenhed m.v. Alt sammen grundlæggende måder at være i verden på. Det er krævende, men for mig at se udvikler de væsentlige kompetencer til fremtidens samfund.

I min skole, skal vi også gøre op med den lineære tænkning og supplere den med en cirkulær. Når vi tænker bruger vi logikken og fornuften, men der er så meget mere i verden, end det, som vi fanger med vores fornuft. Det kan vi fange ved at bruge hele vores sanseapparat. Musikfaget kan være med i disse processer, men kan ikke gøre det alene. Når man spiller og synger, tales der til vores følelser.

Jeg har lige stået for et projekt på seminarieret sammen med musiklinjeholdet på 4. årgang. Her skulle tre 4. klasser danse til Stravinskys *Le sacre du Printemps*. Det var en fantastisk oplevelse at se børnene danse rundt i lokalet. Børn, der ellers ofte rendte og sloges og ikke ville røre ved hinanden, holdt om hinanden og var sammen om at danse til musikken. Børnenes dans smeltede sammen med musikken, tiden stod helt stille et øjeblik og oplevelsen var meget intens. Et øjeblik, der både rørte børnene og de voksne, der så på.

Du har skrevet speciale på cand. pæd. studiet. Hvilke tanker var i centrum?

Mit speciale hed *Kreativitet og demokratisk dannelse*, og jeg var på jagt efter at undersøge, hvordan kan man forstå kreativitet som et led i en demokratisk dannelse? Det var min antagelse, at man gennem udvikling af kreativitet og kreative processer både kvalificerer og effektiviserer læreprocesser, og udvikler såvel sociale som faglige kompetencer.

Et centralt felt i specialet var at få styr på begrebet *kreativitet*, og her er jeg inspireret af Kupferbergs forskellige kreativitetsregimer – eller forskellige former for kreativitet som fx kunstnerisk, videnskabelig og pædagogisk kreativitet. Det betyder også, at der er kreative dimensioner i alle skolens fag; der er ingen fag, der har patent på at være kreative

I mit speciale argumenterer jeg for, at udvikling af kreativitet har en masse 'sidegevinster', som understøtter elevens almene demokratiske dannelse (= faglige, sociale, personlige, etiske aspekter).

F.eks. kræver kreativitet, at man kan lytte til andre, tænke med og være åben for sin omverden, men det kræver også man kan fokusere indad, fordybe sig og holde fast i sit eget. Man skal både være dygtig til sit fagområde, og turde kaste sig ud i noget nyt, man ikke har prøvet før. Hvis man er kreativ, gør man noget andet end de andre har gjort og ikke det, man plejer, og det kræver mod og selvstændighed. Samtidig kræver det, at man er opmærksom på sin omverden og på, hvordan det fungerer i helheden. Man er både sig selv og en del af en helhed, ligesom når man spiller musik sammen.

De praktisk musiske fag har en særlig rolle og mulighed i relation til den kunstneriske kreativitet, hvor det handler om at kunne 'mærke sig selv' og give udtryk for følelser og oplevelser – som vi var inde på tidligere.

Hvordan kan det overføres til skolen?

Vi skal tænke skole på en meget bredere måde. Jeg tror bl.a. vi skal opgave at kontrollere og måle i den udstrækning vi gør nu, og i langt højere grad stræbe efter at udfordre elevernes kreativitet – og alt det, der følger deraf. Det er jo også det, erhvervslivet efterspørger og peger på. Vi ved jo godt fra forskningen, at testkulturen dræber kreativiteten, og svækker de svage elevers selvtillid, og hvem kan være interesseret i det? Vi skal fokusere meget mere på de forskellige former for kreativitet og på de kreative processer og hvordan de skal udfoldes og udfordres i skolen. Vi kunne udvikle noget spændende ved at koble dette med Leonardo Da Vincis principperne.

Vi skal også arbejde meget mere tværfagligt og projektorienteret på skolerne uden at give køb på det faglige niveau, for selvfølgelig skal børnene lære noget. Og så skal vi differentiere meget mere i organiserings- og arbejdsformer, for vi ved godt, at der er børn, som har brug for meget faste og strukturerede rammer og overhovedet ikke trives i projekter.

Lærerne på skolerne og vi på læreruddannelsen skal meget mere i offensiven. Vi skal lave projekter med de studerende og med børnene, hvor de kan opleve den synergieffekt, der opstår i de kreative processer. Vi skal turde afprøve flere grænser i uddannelserne og på skolerne. Et eller

andet sted lytter vores lovgivende myndigheder ikke efter den forskning, der viser hvad der er god pædagogik. Jeg forstår ikke deres beslutninger. Man fristes til at tro, at uddannelsespolitikkerne er mere interesserede i selve magten end i det indhold de udøver magten overfor. Hvordan kan beslutningstagerne ellers sidde forskningen overhørig?

Hvad er din drøm inden for udviklingen af skolerne?

Min drøm er, at læreruddannelserne og folkeskolerne i langt højere grad kommer til at arbejde sammen om læringsmiljøer og undervisning i praksisfællesskaber, for det er det man *gør*, der skaber forandring. Det ville gavne både læreruddannelsen og skolerne.

Så skal der også i langt højere grad arbejdes med de forskellige former for kreativitet: *Kunstnerisk kreativitet*, hvor det handler om at være autentisk og kunne udtrykke sine egne følelser og at have plads til det. *Videnskabelig kreativitet*, hvor det handler om at kunne holde analytisk distance men alligevel at kunne holde styr på noget meget komplekst. *Pædagogisk kreativitet*, hvor det handler om at kunne formidle og udtrykke ting på mange måder og i forskellige 'sprog'.

Min drøm er at kunne udfordre både hinanden og børnene i skolen på alle disse planer. Så vil man kunne udvikle rigtig mange af de kvalifikationer, vi har brug for i fremtiden samfund.

Hvilken rolle skal musikfaget spille i den skole?

Musikfaget har mange roller, som er integrerede i skolens hverdag, og derfor har vi brug for læreruddannede musiclærere på skolerne. Musik er en måde at være sammen på, og musikken kan få ting til at hænge sammen. I projekter og forestillinger er musikken 'kittet', der kan få klasser, årgange, ja, hele skolen til at hænge sammen. I hverdagen kan musiklege være 'energizers' i den øvrige undervisning; en 'tabelrap' i matematiktimen eller en 'blyantsstomp' i dansktimen kan virke som et frisk pust. I musiktimen kan musikaktiviteten være et fordybelsesfelt for den enkelte elev, som gerne vil lære at spille, og det kan være et rum, hvor man gennem skabende virksomhed 'mærker sig selv'. Endelig kan musikundervisningen være 'en kulturformidlende dør' til den store kunst. Musikken giver liv og sjæl til hele skolen. Vi skal værne om musikfaget.